

Gosztonyi lassan indult feléje.

A katona intett, hogy tegye le a kezét. Leengedte. Lassan, félve közeledett. A katona vállára vette a géppisztolyt és visszament. Tovább evett egy szét-nyitott ujságpapírból.

Gosztonyi állt és nézte az orosz katonát. Nézte, ahogy az evett. Szelte a fekete kenyeret, dobozból konzervet falatozott hozzá.

– „Megezzi és keresztül lő” – gondolta.

– Kudá igyos? – kérdezte a katona.

Nem értette, csak bámult rá, nézte kezében a kenyeret és nyelte a szájában összefutott nyálát.

– Kudá igyos? – kérdezte mégegyszer a katona. Látta, hogy nem érti, mutatta a kezével.

– Haza! – mondta Gosztonyi.

– Mamka, mamka? – kérdezte a katona és nevetett. A másik is kibújt a harcokosi alól és közelebb jött.

– Madjar vagy? – kérdezte és intett a fejével is.

– Nem félni tőlünk! – mondta a másik katona és Gosztonyi vállára tette kezét.

A fiatalabb észrevette, hogy Gosztonyi a kenyeret nézi.

– Kusájtye! – nyújtotta felé a ketté tört kenyeret.

Gosztonyi félve nyúlt érte, beleharapott a kenyérbe, lassan evett. Érezte a szájában összefutó nyálát, a kenyér savanykás ízét, de most olyan volt, mint a legfinomabb kalács.

A katona arca mosolyba futott. Gosztonyi is nevetni kezdett, lassan, majd egyre jobban rázta a nevetés.

KONTÓ ISTVÁN

Regi néni

Álmomból riadtam fel. Nagybátyám, Géza az ágyból kapott ki és rohant velem a legelőre. Menekültünk. Árnyként futottak az emberek. A tó partján már sokan feküdtek. A szülők suttogva hívták gyermekeiket. Jelzőrakéták kúsztak az égre, ágyúszó, szüntelen fegyverropogás és repülők robaja tépett lyukat az éjszaka csendjén.

Nem sírtam. Odalapultam Géza kabátja alá, vacogott a fogam. Félttem, nagyon félttem.

Korábbi éveimről még csak annyit se tudok, volt-e játékomban, milyen lehettem. Az a szörnyű este volt életem első napja, amelyre emlékezni fogok mindig.

Menekülésünk gyakrabban ismétlődött, mint az éj és nap váltakozása. Biztonságot kerestünk a kiszáradt patakmederben, a rettegés űzött az Orsósék bunkerébe is.

Regi néni, született Nyári Regina már korábban ott volt. Nem viselkedett királynői nevéhez méton, mert halálfélelme, sikolyai borzadállyal telítették a megbúvókat. Édesanyám ideges határozottsággal rántotta be a bunkerlyukon. Egy pillanatra elhallgatott, mint akinek kosarából ellopták a pénzét, hogy annál nagyobb erővel törjön fel torkán a torz hang. Hadonászni kezdett és tébolyultként rohant ki a bombázógépek éjszakájába. „Eljött a világ vége! Mind meghalunk!” – kiabálta.

Túléltük...

Néha áthívott magához, hogy tanítsam Boriskáját olvasni, számolni, mert Ő már nehezen lát. Konyhája, szobája olyan volt, mint a végvári vitézek füstökonyhája. Káromkodását szónokivá csiszolta a tűzhellyel való örök vesződségben. Szobájának felét szüette ikerágy foglalta el. Ha a látogató belépett, az ajtó csattanva csókolódzott a nyoszolyával.

A két ablak között nagy ovális tükör függött, melytől a soproni bordélyházakban sem volt különbség annak idején. A homályos „velencei” a rózsza-arcú Szép Helénának is halottsárgát mutatott volna. Torzított az istenadta. Mit is kacérkodhatott volna előtte az öregasszony? A Boriska meg elég csúnyácska volt ahhoz, hogy ezt tükör nélkül is elhiggye.

A szekrény alját kenyértárolásra használták. Ha kinyílt a „sifonér”, penészgombák virítottak az aljában. Nem mondott az összhangnak ellent a néhány ósdi, szakadt ruhadarab sem. Poros, pepitakockás nadrágok. Regi néni tisztelte Fercit, a férjét és annak hagyatékát. Önmagával csak annyit törődött, hogy lábát naponta színes rongyköteggel csavargatta be, Kora tavasztól késő őszig cipő nélkül járt. Lába elfagyott, megduzzadt. Néhány piócáért megmutatta a gyerekeknek a sebeit. Be-benézett, tanul-e a Boriska, aztán sosem létező fontos tennivalóra hivatkozva elvonult konyhájába. Ha a kislány énekelt elbűvölve hallgatta. Igaz, olyan hamisan senki sem énekelt az egész iskolában, de hát a dal, az dal. Igyekezett is villőjének gondtalan életet teremteni. Áldozatos nevelése mögött ösztön-diktálta ragaszkodás rejlett. Sorsuk párhuzamos volt. Az ő férje az első világháborúban esett el, a lányka apja a másodikból nem tért vissza.

Meddő volt, de tán az egyedüli, akin nem látszott soha a terméketlen nők lehangolt irigysége. Míg dolgozni birt, a kisváros nagyságosasszonyainál takarított, napszámba járt a parasztokhoz. Később alamizsnából, a „kötényéből” tartotta el unokáját.

Boriska szépen fejlődött, gömbölyödött.

Társaim buzdítottak: szorongasd meg! Nem kellett még egyszer ismételniük. Huncutul elkaptam a fehérbőrű leányzót. Odaszoritottam az ajtófélfához, hogy megpusziljam. (Már tíz esztendő voltam!) Boriska szabódott. Tervem végülis futással végződött, mert megjelent a „Nyanya”. Jött fáradt, lassú lépteivel, aszimmetrikusan kapkodva a levegőt. Odabicegett a kislányhoz. Tisztes távolságban álltam, figyeltem. Vártam káromkodását. Egy medve cammogó mozdulatával fordult hátra. Fejét oldalra himbálva csak ennyit szólt: „Ejnye, ejnye fiam!”

Másnap, hogy jóvátegyem hibám, egy csokor virággal léptem a füstökonyhába.

– Fogadja szeretettel névnapján e csokor virágot! – mondtam.

Regi néni abbahagyta a tűz fúvását, felállt, rámnézett és bizonytalan csodálkozva megkérdezte: „Ma van a névnapom? Nem is tudtam. Köszönöm.” Ezt követően többször vittem neki névnapvi virágot. Havonta négyszer is. Regi néni nem tiltakozott. Nem tűnt fel egyszer sem, hogy előző héten köszöntöttem. A naptárt nem ismerte, olvasni sem tudott. A pletykát annál inkább kedvelte. Be is feketítettem talpig a haragosait. Ekkor hozakodtam csak elő, hogy szükség lenne az udvarára, mert kijön egy kommunista és beszédet tart.

Zavarba jött.

– Kommunista? A Kisúr azt mondta, az egy veszedelmes állatfaj. Hogy az öregfejszével veri őket agyon.

Húha! Hát így állunk?! Hogyan magyarazzam meg? Az udvar pedig kell.

– A Kisúr, a Kisúr az egy hájfejű! A múltkor is bolondot csinált magából. Tudja miért? Mert maga mindent elhisz neki.

– Persze, hogy nem. Azt akarják, hogy mindenki jól éljen. Krisztus urunk is kommunista volt.

– Akkor a Boriskámat se szakítják el tőlem?

Ez az érv hatott. Bár neki Krisztus nem kétezer éves legenda, hanem megújuló ünnep, amikor sonkát, tojást, kalapácsot kap; Átengedte udvarát.

Meglepetése gyermeki csalódássá vált, mikor Gálos elvtársnő megjelent.

– Kardos menyecske. Szép ruhája van, és milyen gyönyörűen beszél! – súgta a mellette állónak. Karácsonykor és husvétkor hallgatta ilyen áhítattal a papot. Máskor templomba se ment.

– Rákosi elvtárs új pénzt, forintot adott nekünk! – hangzott a szónoklat.

– Az ki? – bökte meg Regi néni Bagoly bácsit, a bögöst. – Nekem egy krajcárt se adott.

– Pszt. Halkan. Az most olyan, mint a Horthy Miklós volt. . .

– Az meghalt?

– Hagyjon békén, nem tudom.

Az előadó hangja merész pátosszal csengett:

Velünk a hatalmas béketábor. Éljen a bölcs Sztálin!

Mindenki tapsolt, Regi néni is összeütötte a tenyerét.

A gyűlés befejeződött. Mikor Regi néni meglátta letaposott virágait, letérdelt, igazgatta őket, hátha összetapadnak.

A környékbeli gyerekek lopva keresték az alkalmat bosszantására. Csupán dióverés idején csitult el a csipkelődések árja, mert Regi néninek volt egy te-rebélyes diófája. Megélénkült az udvara, a sok lurkó verte, dobálta, szedte a diót, hízog szavakkal illették a gazdaasszonyt. Ő csak állt elégedetten és gyönyörködött.

Tizenhat éves korában Boriska elutazott édesanyjához, ahhoz az anyához, aki egyszer elvetette magától. Ott is maradt. . .

Télre tél jött. Regi néni mindig fázott, húskomor lett, leromlott, megbetegedett. Másfél év múlva látogatta csak meg a nevelt unoka, gyermekkel a kar-

ján. Otthagya a férjét. Az öregasszony hamarosan meggyógyult. Ápolta, dédelgette a csecsemőt és szidta az apját. De jött az apa, alig telt el két év (!), és vitte a gyereket, vitte Borcsát.

Attól kezdve Regi néni egyre ritkábban jött ki a házából. Az áramot kikapcsolták, mert nem bírta fizetni. A villanyszerelőket is szidta. Megöszült. Egy este, mint elmentem ablaka elé, ordított, tépte a haját, az eget fenyegette. A sárgásan pislogó lámpafény a hatalmas termetet körülkötözte megnyúlt árnyékával. Tán ismét a bombázók húztak el a feje fölött, a lámpa rakéta volt, alacsony háza a bunker. Szorongva menekültem. Regi néni örjöngött. Gyűlölettel gondoltam Boriskára.

Reggelre ébredve Géza lépett be hozzánk. Mint valami ujsághírt, száraz hangon mondta: Gyerekek, a Regit halva találták. A markában van fele haja.

Valahogy e perctől kezdve kevésbé féltem a háborútól.

Délelőtt körbeült a gyerekhad és az elhunyról beszélgettek.

– Szegény Regi néni! – sajnálkozott a Kese. – Sötétségben élte le életét. Négyezer olyan idős volt mint én, de negyedannyit se látott abból, ami körülötte történt... Mintha nem is korban, csak időben élt volna.

Szó szót követett. Egymást ijesztgették a hazajáró lélekkel. Végül megegyeztek abban, hogy részvétük jeléül elkisérik Regi nénit utolsó útjára. Még virágot is loptak sírjára. Sokat és szépet...

BARÁTH LAJOS

Koldustanuló

Szándékukról senkinek nem szóltak, sőt, meg sem kérdezhették tőlük: vérgis sértődnek, s felemlenék, hogy ők becsületes család, még akkor is, ha szegények, és hogy nem loptak soha, semmit, de nehéz munkával szereztek meg azt, amiük van. És ez igaz is. Ám mindenki tudja, hogy a kicsi Diócskát a család kimondatlanul is minék szánta.

Most készül erre a pályára, nagy igyekezettel. Ismerek családot, melynek gyermeke orvosnak készül. Kicsiny táskát kapott, hasonlót, amilyen egy leendő orvosnak dukál; van már injekciós tűje, fonendoszkópja, sztetoszkópja, szikéje. Egyik ismerősöm fiát híres sportmannak szánták; vágta, ugrál, úszik és labdával játszik, akkor, amikor neki tetszik, meg akkor is, amikor semmi kedve hozzá. Ebből él majd, gyakoroljon. Aki hegedűművész akar lenni, az kap hegedűt, és játszhat rajta; a leendő építésznek töménytelen mennyiségű kockája van, az asztalosnak gyaluja, az ácsnak szekercéje, stb.